

Jean-Paul Dubois s-a născut în 1950 în Toulouse, unde locuiește și în prezent. Jurnalist, a început prin a scrie cronici sportive în *Sud-Ouest*. După ce a susținut rubricile justiție și cinematografie în *Le Matin de Paris*, în 1984 a devenit reporter pentru *Le Nouvel Observateur*. Cronicile sale referitoare la Statele Unite au apărut în două volume: *L'Amérique m'inquiète* (1996) și *Jusque-là tout allait bien en Amérique* (2002). În calitate de romancier, Jean-Paul Dubois a publicat mai multe romane, printre care *Je pense à autre chose* și *Si ce livre pouvait me rapprocher de toi*. A câștigat Premiul France Télévisions pentru *Kennedy et moi* (1996), Premiul Femina și Premiul pentru roman Fnac pentru *Une vie française* (2004) și Premiul Goncourt pentru *Fiecare cu povestea lui* (*Tous les hommes n'habitent pas le monde de la même façon*, 2019). Cărțile sale s-au vândut în peste un milion de exemplare.

JEAN-PAUL
DUBOIS

fiecare cu povestea lui

Traducere din limba franceză și note
ANDREEA NĂSTASE

LITERA

București
2020

ÎNCHISOAREA DE PE MALUL RÂULUI

Ninge de o săptămână. Așezat lângă fereastră, privesc noaptea și ascult frigul. E zgomot aici, un zgomot aparte, neplăcut, care dă impresia că întreaga clădire, prinsă într-o menghină de gheață, se tânguie amarnic de parcă ar suferi și ar crăpa sub efectul contractiei. La ora asta, închisoarea e adorită. După o vreme, când te înveți cu metabolismul ei, poți s-o auzi respirând în beznă ca un animal imens, tușind uneori, ba chiar și înghițind. Închisoarea ne înghite, ne digeră, iar noi, ghemuiți în pânțele ei, ascunși în faldurile numerotate ale intestinelor ei, între două spasme gastrice, dormim și trăim așa cum putem.

Penitenciarul din Montréal, numit „Bordeaux“ deoarece a fost construit pe vechiul teritoriu al cartierului eponim, se află la numărul 800 pe bulevardul Gouin Ouest, la liziera râului Preriilor. O mie trei sute cincizeci și șapte deținuți. Optzeci și doi executați prin spânzurare până în 1962. Altădată, înainte de edificarea acestui univers concentraționar, locul trebuie să fi fost splendid, cu fagi, arțari, oțetari roșii și ierburi înalte culcate la trecerea animalelor

sălbatică. Astăzi, șoarecii și șobolanii sunt singurii supraviețuitori ai acestei faune. Și pentru că așa e firea lor, nepretențioasă, ei au repopulat această lume închisă, alcătuită din suferință prinsă în cușcă. Par să se acomodeze perfect la condițiile de detenție, iar colonia lor n-a încetat să se extindă în toate aripile clădirilor. Noaptea îi putem auzi limpede umblând prin celule și pe coridoare. Ca să le împiedicăm accesul, vâram ziare făcute sul și haine vechi pe sub uși sau în dreptul gurilor de aerisire. Dar nimic nu ajută. Ei trec, se strecoară, se bagă peste tot și fac ce au de făcut.

Tipul de celulă în care am fost repartizat poartă denumirea ironică de „condo“, adică „apartament“, asta, pentru că are o suprafață puțin mai mare ca modelul standard, care reușește să comprime ceea ce mai rămâne uman în noi în doar șase metri pătrați.

Două paturi suprapuse, două ferestre, două taburete fixate în podea, două măsuțe, o chiuvetă, un vas de toaletă.

Împart acest spațiu cu Patrick Horton, un bărbat și jumătate care și-a tatuat povestea vieții pe spate – *Life is a bitch and then you die* – și pe cea a iubirii sale pentru motocicletele Harley Davidson pe rotunjimea umerilor și pe partea superioară a pieptului. Patrick așteaptă să fie judecat după uciderea unui Hell's Angel, membru al filialei din Montréal, doborât pe motocicletă de prietenii săi care-l bănuiau de colaborare cu poliția. Patrick era acuzat că participase la această execuție. Ținând cont de proporțiile lui intimidante și de apartenența lui la această mafie

a motocicletelor cu un palmares fenomenal de crime cu și fără premeditare, toată lumea se dă la o parte cu respect din fața lui Horton, de parcă ar fi un cardinal, atunci când se plimbă pe coridoarele din sectorul B. Întrucât se știe că-i sunt coleg de celulă, mă bucur de același respect mergând în urma acestui nunțiu bizar.

E a doua noapte de când Patrick geme prin somn. Îl doare o măsea și simte durerile acute caracteristice unui abces. I s-a plâns în mai multe rânduri gardianului, care în cele din urmă i-a adus niște Tylenol. Când l-am întrebat de ce nu se înscrie pe lista de așteptare de la dentist, mi-a zis:

– Nici gând. Dacă te doare o măsea, nemernicii ăștia nu ți-o tratează, ți-o scot. Dacă te dor două măsele, e la fel, ți le scot pe amândouă.

Conviețuim de nouă luni, și treaba merge destul de bine. O fantezie de-a sortii ne-a adus aici aproape în același timp. Foarte repede, Patrick a vrut să știe cu cine avea să-și împartă în fiecare zi vasul de toaletă. Atunci i-am spus povestea mea, departe de cea a Hell's Angels, care controlau în totalitate traficul de droguri din provincie și nu ezitau să pornească războaie în toată regula, cum au fost cele care s-au soldat cu o sută șazeci de morți în Québec între 1994 și 2002, atunci când și-au înfruntat dușmanii de moarte, The Rock Machines, ei înșiși absorbiți ulterior de Bandidos, care, la rândul lor, nu-și dezmințeau prin nimic numele, în cele din urmă ajungând totuși să dea de necaz, deoarece s-au desoperit opt cadavre ale membrilor bandei răspândite

neglijent în patru mașini parcate una lângă alta și înmatriculate în Ontario.

Când a aflat de ce fusesem închis, Patrick s-a interesat de povestea mea cu bunăvoința unui maestru care află de primele tentative stângace ale ucenicului său. La finalul modestei mele relatări și-a scărpinat lobul urechii drepte, ros de o eczemă roșiatică.

– Văzându-te, n-aș fi zis că ești în stare de așa o chestie. Ai făcut bine, nu încape îndoială. În locul tău, eu l-aș fi omorât.

Poate că asta voisem să fac, și, potrivit martorilor, aș fi făcut-o cu siguranță dacă șase oameni hotărâți nu și-ar fi unit forțele ca să mă stăpânească. Adevărul e că, în afară de ceea ce mi s-a povestit, nu țin minte decât foarte puține imagini din timpul incidentului, părând că spiritul meu a operat o selecție drastică înainte să mă trezesc la Urgențe.

– Să-mi bag picioarele, da, l-aș fi omorât pe căcatul ăla. Pe ăștia tre' să-i despici în două.

În timp ce degetele lui nu conteneau să frece urechea roșie ca focul, se legăna greoi de pe un picior pe celălalt. Mânat de o furie de neînțeles, Patrick Horton părea gata să treacă prin ziduri ca să termine treaba pe care o începusem, dar n-o terminasem cum trebuie. Uitându-mă la el cum răgea și-și scărpină pielea inflamată, mă gândeam la observația antropologului Serge Bouchard, specialist în culturile amerindiene: „Omul este un urs care a luat-o pe o cale greșită“.

Winona, soția mea, era indiancă algonquină. Îl citisem pe Bouchard din scoarță-n scoarță ca să aflu

cât mai multe despre ea. Nu eram decât un francez lipsit de finețe, care nu știa mare lucru despre pământul care se cutremură, despre regulile mistice ale uscării frunzelor de tutun, despre legenda fondatoare a ratonului, despre argumentația pre-darwinistă potrivit căreia „omul se trage din urs“ și despre povestea care explică de ce „un caribu poate avea o pată albă numai sub bot“.

Pe atunci, închisoarea era pentru mine doar un concept teoretic, un capriciu al zarurilor care te obligă să stai o tură în căsuța „Jail“ la jocul de Monopoly. Iar această lume îmbrăcată în inocență părea menită să dureze veșnic, la fel ca tatăl meu, pastorul Johanes Hansen, ocupat să facă să vibreze inimile oamenilor și roțile fonice ale orgii Hammond din parohia sa protestantă inundată de valuri de azbest binecuvântat; la fel ca Winona Mapachee și suavitatea ei algonquină, care rotunjea virajele la manșa avionului-taxi Beaver pentru a depune cu blândețe clienți și flotoare pe apa tuturor lacurilor din nord; la fel ca Nouk, cățelușa mea, care abia se născuse și mă privea cu ochii ei mari și negri ca și când aș fi fost începutul și sfârșitul tuturor lucrurilor.

Da, îmi plăcea perioada aceea, deja îndepărtată, când cei trei morți ai mei erau încă în viață.

Ah, cât mi-aș dori să-mi regăsesc somnul! Să nu mai aud șobolanii. Să nu mai simt mirosul celorlalți. Să nu mai ascult iarna prin geam. Să nu mai trebuiască să mănânc pui maroniu, fiert într-o zeamă grasă. Să nu mai risc o bătaie soră cu moartea pentru un cuvânt în plus ori o mână de tutun. Să nu

mai fiu obligat să mă ușurez în chiuvetă pentru că, după o anumită oră, nu mai avem voie să tragem apa. Să nu-l mai văd în fiecare seară pe Patrick Horton coborându-și pantalonii, așezându-se pe colacul de la toaletă și defecând în timp ce-mi vorbește despre „bielele încrucișate“ ale Harley-ului său, care la ralanti „tremură de parcă s-ar zgribuli de frig“. De fiecare dată are un aer calm și mi se adresează cu o decontractare stupefiantă care sugerează că gura și mintea lui sunt complet decuplate de preocuparea sa rectală. Nici măcar nu încearcă să-și moduleze flatulențele cauzate de efort. În timp ce se pregătește să termine, Patrick continuă să mă lumineze în privința fiabilității ultimelor modele, montate acum „pe silentblocuri numite isolastic“, înainte de a-și aranja nădragii ca un om care și-a încheiat ziua, după care întinde pe vas o pânză imaculată, menită să țină loc de capac, ducându-mă cu gândul atât la sfârșitul unei ceremonii, cât și la *Ite missa est*.

Să închid ochii. Să dorm. E singura modalitate de a ieși de-aici, de a lăsa șobolanii în urmă.

Vara, plasându-mă în unghiul ferestrei din stânga, puteam să zăresc apele râului Preriilor deplasându-se cu toată viteza spre insula Bourdon, insula Bonfoin și fluviul Saint-Laurent, care le întâmpina și le înghițea totodată. În noaptea asta însă, nimic. Zăpada colmata totul, chiar și întunericul.

Patrick Horton n-o știa, dar se întâmpla ca, pe la ora asta, Winona, Johanes sau Nouk să mă viziteze. Intrau, și-i vedeam la fel de clar cum puteam

distinge toată mizeria din încăpere. Și-mi vorbeau, și erau acolo, lângă mine. În toți anii aceștia de când îi pierdusem, veneau în gândurile mele și plecau când voiau, erau la ei acasă, erau în mine. Spuneau ce aveau de spus, își făceau treburile, se străduiau să dea un sens dezordinii din viața mea și găseau întotdeauna cuvintele care să mă ducă spre somn și spre tihna nopții. Fiecare în felul său, în rolul său, cu atribuțiile sale, mă sprijinea fără să mă judece vreodată. Mai ales de când eram la închisoare. La fel ca mine, nu știau cum se întâmplase, nici de ce situația se schimbase atât de radical în numai câteva zile. Toate eforturile lor erau îndreptate spre reconstituirea familiei noastre.

În primii ani îmi venise foarte greu să accept ideea că trebuia să trăiesc cu morții mei. Să ascult vocea tatei stând smirna, ca în copilărie, când locuiam la Toulouse și când mama ne iubea. În privința Winonei, dificultățile s-au disipat foarte repede, căci mă pregătise intensiv cu legenda infra-lumii algonquine în interiorul căreia viii și morții stau alături. Îmi spunea adesea că nimic nu e mai firesc decât să accepți acest dialog cu defuncții care trăiesc de-acum în alt univers. „Strămoșii noștri duc o altă existență. Iar dacă-i îngropăm cu toate obiectele lor, o facem pentru a le îngădui să-și continue activitățile în altă parte.“ Îmi plăcea logica fragilă a acestei lumi înjghebate din speranță și dragoste. Se expediau aceste unelte atașate de proprietarii lor morți cu convingerea că puteau funcționa, dacă erau electrice, la toate tensiunile și toate prizele din

lumile invizibile. Cât despre Nouk, cățelușa mea, care știa totul despre vreme, despre oameni și despre legile iernii, care ne citea ca pe o carte deschisă, ea venea pur și simplu să se culce lângă mine așa cum o făcuse întotdeauna. Fără intervenția șamanilor, încrezându-se doar în amintirea mirosului meu, mă regăsise. După ce făcuse o incursiune în tenebre, se întorsese acasă și se ghemuise lângă mine, astfel că ne-am continuat viața comună de acolo unde o lăsaserăm.

Am fost încarcerat în închisoarea Bordeaux chiar în ziua când Barack Obama a devenit președinte, pe 4 noiembrie 2008. A fost o zi lungă și chinuitoare, cu drumul până la tribunal, așteptarea pe culoarele palatului de justiție, prezentarea în fața judecătorului Lorimier, care, în pofida unui interogatoriu mai curând binevoitor, părea să nu se gândească decât la preocupările sale personale, pledoaria fantomatică a avocatului meu depresiv, care mă numea „Janssen“, îmi inventa „antecedente psihiatrice grave“ și dădea impresia că tocmai îmi descoperea dosarul ori că pleda cauza altui inculpat, așteptarea verdictului, enunțul lui molfăit de Lorimier, cuantumul pedepsei, doi ani cu executare, care se pierde printre amintirile despre sala de tribunal, ploaia diluviană de pe drumul de întoarcere, numeroasele ambuteiaje, sosirea la închisoare, înregistrarea, percheziția neplăcută, trei într-o celulă cât o magazie de biciclete, „gura, aici îți ții gura“, o saltea pusă direct pe pardoseală, căcăreze de șobolan, batiste de hârtie folosite peste

tot, un vag miros de urină, tava cu mâncare, pui maroniu, întuneric beznă.

Cu o lună înainte ca Barack Obama să se instaleze oficial în apartamentele lui de la Casa Albă, eu însumi am fost transferat la noua mea locuință, acel „condo“ pe care-l împart și azi cu Patrick Horton. Mutarea mi-a permis să scap din infernul sectorului A, unde violența și agresiunile ritmau orele zilei și uneori ale nopții. Aici, fără să fiu la adăpost de un eventual incident, viața e mai acceptabilă, mulțumită pedigrifului și staturii lui Horton. Și apoi, când rușinea și apăsarea timpului devin o povară prea grea, e de ajuns să renunți și să te lași în voia ritmului lent și încăpățânat al ceasului închisorii, să te supui „regimului de viață“: „Ora 7, deschiderea celulelor. Ora 7:30, servirea micului dejun. Ora 8, activități sectoriale. Ora 11:15, masa de prânz. Ora 13, activități sectoriale. Ora 16:15, masa de seară. Ora 18, activități sectoriale. Ora 22:30, culcarea și închiderea celulelor. Este interzis fumatul în interiorul și în exteriorul unității. Obiecte neautorizate: console de jocuri, computere, telefoane mobile, fotografii cu caracter pornografic. Patul trebuie să fie făcut înainte de ora 8 și curățenia, în fiecare dimineață, înainte de ora 9.“

Mi se părea foarte ciudat să fiu supus atâtor reguli stricte și să fiu deresponsabilizat în așa măsură. Timp de douăzeci și șase de ani, în cartierul Ahuntsic, la mai puțin de un kilometru de această închisoare – la început a fost îngrozitor de deranjant să mă știu închis

atât de aproape de casă –, am exercitat profesia foarte exigentă de superintendent, un fel de portar-magician, factotum extrem de competent, capabil să pună în ordine și să repare o mică lume precisă, un univers complex alcătuit din cabluri, tuburi, țevi, joncțiuni, derivații, coloane, evacuări, sisteme de pontaj, o mică lume zglobie care nu aștepta decât s-o ia razna, să pună probleme, să creeze pene de rezolvat urgent punându-mi la bătaie memoria, cunoștințele, tehnica, spiritul de observație și uneori norocul. În imobilul *L'Excelsior* eram un fel de *deus ex machina* căruia îi fuseseră încredințate întreținerea, supravegherea și buna funcționare a acestui complex de șaiszeci și opt de apartamente. Toți rezidenții erau proprietari și se bucurau de o grădină cu copaci și straturi de flori, de o piscină încălzită, cu 230 000 de litri de apă purificată cu sare, de o parcare subterană imaculată, cu spălătorie proprie, de o sală de sport, de un foaiier cu sală de așteptare și recepție, de o sală de ședințe, numită „Forum“, de douăzeci și patru de camere de supraveghere și trei lifturi imense marca Kone.

Timp de douăzeci și șase de ani am întreprins o muncă titanică, stimulantă, istovitoare, căci nu se termina niciodată, practic invizibilă, deoarece consta pur și simplu în a menține în echilibrul firesc șaiszeci și opt de unități supuse eroziunii timpului, climatului și uzurii morale. Nouă mii cinci sute de zile de veghe, de pândă, de intervenții, nouă mii cinci sute de zile de investigații, de verificări, de urcări pe acoperiș, de incursiuni la diverse etaje, o sută patru anotimpuri în care uneori îmi depășisem

prerogativele ca să ajut persoane în vârstă, să consolez văduve, să vizitez bolnavi sau chiar să însoțesc morți pe ultimul drum, cum mi s-a întâmplat în două rânduri.

Cred că educația pe care mi-a transmis-o Johanese Hansen, pastor protestant de felul lui, nu e străină de abnegația pe care am dovedit-o în toți acești ani ca să mențin complexul pe linia de plutire. Maniera aceasta de a lucra din umbră, îndeplinind în fiecare zi sarcini ingrate cu seriozitate și mîgală, nu mi se părea contrară spiritului Reformei pe care Johanese îl apăra în bisericile sale.

Nu știu nimic despre cel care a preluat această misiune după mine, acceptând să trăiască în visceralele complexului. Nu știu nici cum arată în prezent *L'Excelsior* în cele mai intime detalii. Știu doar că mi-e cumplit de dor de această mică lume imaginativă de șaiszeci și opt de apartamente, capabilă să producă o combinație infinită de pene, îngrijorări și enigme de rezolvat.

Mi se întâmpla să vorbesc cu obiectele și cu mașinăriile, și aveam slăbiciunea de a-mi închipui că uneori reușeau să mă înțeleagă. În prezent am parte doar de Horton, cu măseaua și bielele lui.

Eu, care atâta vreme am administrat și domnit peste bunul mers al lucrurilor de la *L'Excelsior*, sunt constrâns acum să mă supun „regimului de viață“ senilizant din noul meu „condo“, ora 8 – activități sectoriale, ora 16:15 – masa de seară, ora 21 – scaunul de rigoare, ora 22:30 – culcarea și închiderea celulelor.